

Suomenkielisen varhaiskasvatuksen tulosityksikön vuoden 2023 talousarvion ja strategian osavuosikatsaus 2 tilanteessa 31.7.2023

Suomenkielisen varhaiskasvatuksen toiminnan ja tuloksen analyysi

Espoossa asui vuoden vaihteessa 19 541 varhaiskasvatukseen osittain suomen- ja vieraskielistä lasta, mikä oli 86 lasta ennakoitua enemmän. Vuoden 2023 talousarviossa suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on arvioitu olevan keskimäärin 16 336 lasta. Tammi-kesäkuussa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on ollut keskimäärin 16 679 lasta, eli 343 lasta arvioitua enemmän.

Lasten määrä on ollut arvioitua suurempi etenkin kunnallisissa päiväkodeissa (+417 lasta ennakoitua enemmän) ja yksityisen hoidon tuella toimivassa varhaiskasvatuksessa (+90 lasta). Lasten määrä oli arvioitua pienempi perhepäivähoidossa (- 14) ja ostopalveluissa (-56 lasta). Palvelusetelillä lasten absoluuttinen määrä on kasvanut, mutta arvioitua vähemmän (-100 lasta). Palvelusetelipäiväkodeissa alle kolmevuotiaiden osuus on ollut erityisen korkea, 35 %, joten päiväkotien kapasiteetista suuri osa on varattu pienten lasten varhaiskasvatukseen ja absoluuttinen lasten määrä on siten pienempi. Lisäksi yksityisissä varhaiskasvatustalouksissa päiväkotien siirtyminen yksityisen hoidon tuella palvelusetelille on ollut ennakoitua vähäisempänä.

Pääosaa kevään ajalle toteutetuista ns. poikkeusjärjestelyistä jatketaan syksyllä, sillä varhaiskasvatustalouksien kapasiteetti ei ole riittävä kysyntään nähden. Varhaiskasvatuksen lapsimäärän kasvun lisäksi haasteena on useiden päiväkotien samanaikainen väistötarve päiväkotitilojen kiireellisten ja suunniteltujen laajempien korjaustoimien ajalle.

Lasten kotihoidon tuen Espoo-lisää maksetaan valtuuston päätöksen mukaisesti 1.3.2023 lukien alle 1v 6kk ikäisille lapsille aiemman alle 2v 6kk iän sijaan. Samalla Espoo-lisän saamisen ehtoa muutettiin niin, että sitä maksetaan, vaikka nuorimman lapsen sisarukset olisivat varhaiskasvatuksessa. Nämä muutokset ovat vaikuttaneet niin, että Espoo-lisän saajien määrä on kasvanut maaliskuusta alkaen.

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksut tarkistettiin maaliskuusta lukien, kun eduskunnan päätös alentaa asiakasmaksuja korottamalla maksuihin vaikuttavia perheiden tulorajoja 33 prosenttia tuli voimaan. Tätä ei ollut mahdollista ottaa huomioon vuoden 2023 budjetissa aikataulusyistä. Tarkistuksen myötä niiden lasten osuus, joiden varhaiskasvatus on maksutonta, nousi 25 prosentista 36 prosenttiin ja ylintä 295 euron maksua maksavien osuus aleni 26:sta 23 prosenttiin. Vastaava tarkistus tehtiin myös varhaiskasvatuksen palvelusetelille perheen omavastuusuuteen. Merkittäväällä osalla perheistä Espoon palveluntuottajalle maksama osuus setelin arvosta kasvoi ja perheiden osuus pieneni.

Henkilöstötilanne varhaiskasvatuksessa on edelleen haastava. Tilanne kuitenkin vaihtelee yksiköittäin. Henkilöstön saatavuusohjelmaa työstetään kaupungin henkilöstöyksikön johtamassa työryhmässä.

Henkilöstöä myös kannustetaan opiskeluun. Kaupunginjohtajan päätöksellä suomenkielisen ja ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen opettajiksi ja erityisopettajiksi, varhaiskasvatustalouksien johtajiksi ja varhaiskasvatuksen sosionomiksi pätevoityville henkilöille voidaan myöntää kelpoisuuden hankkimista varten (kaupunginhallituksen 28.5.2002 8 § päätöksen mukaisesti) täydet palkkaedut enintään neljän kuukauden ajalta tietyin ehdoin.

Talous

Suomenkielisen varhaiskasvatuksen talousarvion tulojen, 19 milj. euroa, arvioidaan ylittävän 2,3 milj. euroa.

Asiakasmaksuja alennettiin 1.3.2023 lukien nostamalla tulorahoja 33 prosentilla. Asiakasmaksutulojen arvioidaan alittavan talousarvion miljoonalla eurolla. Muilta kunnilta ja ELY-keskukselta laskutettavien tuottojen arvioidaan alittavan 0,2 milj. euroa. Hankerahoituksista saatavia tuloja arvioidaan kertyvän 3,5 milj. euroa.

Suomenkielisen varhaiskasvatuksen menojen, 261 milj. euroa, arvioidaan ylittävän talousarvion 15 miljoonalla eurolla.

Henkilöstö- ja työvoimanvuokrausmenojen arvioidaan ylittyvän 9,7 milj. eurolla. Ylitystä muodostuu mm. palkankorotuksien ja kertapalkkioiden vaikutuksesta sekä oman, että vuokrahenkilöstön osalta. Lapsimäärän ja varsinkin alle 3-vuotiaiden määrän kasvusta johtuen henkilöstöä on tarvittu enemmän. Lisäksi hanketyöntekijöiden määrä on ollut mittava. Suomenkielisen varhaiskasvatuksen talousarviossa ei ole varauduttu näihin kustannuksiin. Henkilöstön rekrytointi- ja saatavuusongelmista johtuen työvoimanvuokrauksen käyttö on kasvanut entisestään. Ennuste ei sisällä lomapalkkajaksotuksia.

Kasvanut lasten määrä vaikuttaa ateriamenoihin, joiden arvioidaan ylittyvän noin miljoonalla eurolla. Ennakoimattomat väistötilanteet ovat lisänneet muutto- ja kalustokustannuksia. Sähkön sekä aineistohankintojen hinnannousu on kasvattanut aineistokustannuksia.

Palvelusetelimenojen arvioidaan ylittyvän 1,4 milj. euroa johtuen alle 3-vuotiaiden suuremmasta määrästä, perheiden omavastuuosuuden alentumisesta 1.3.2023 asiakasmaksumuutoksen myötä sekä 1.8.2023 tehdystä setelin arvon korotuksesta ja alle 3-vuotiaan kertoimen muutoksesta. Talousarviossa oli varattu palvelusetelin arvon 2 % korotukseen, mutta inflaation ja palkankorotusten vaikuttaessa myös yksityisten palveluntuottajien talouteen, sitä korotettiin 4 % ja alle kolmevuotiaiden kerroin muutettiin 1,55:sta 1,6:een.

Yksityisen hoidon tuen kustannusten arvioidaan ylittyvän 1,3 milj. euroa. Kustannusten ylitykseen vaikuttaa lakisääteisen tuen indeksikorotukset 1.8.2022 sekä 1.1.2023, joita ei ole talousarviossa ollut mahdollista ottaa huomioon liian myöhäisestä aikataulusta johtuen. Lisäksi yksityisen hoidon tuen ylitykseen vaikuttaa kuntalisän korotus 1.8.2023 lukien. Talousarviossa oli varauduttu 2 %:n korotukseen, mutta korotus toteutui suurempana (alle 3v 7 %, 3 vuotta täyttäneet 4 %).

Kotihoidon tuen kustannusten arvioidaan ylittyvän 1,5 milj. euroa. Ylitykseen vaikuttaa lakisääteisen tuen indeksikorotukset 1.8.2022 ja 1.1.2023, joita ei ole talousarviossa ollut mahdollista ottaa huomioon. Lisäksi joustavan hoitorahan saajien määrä on lisääntynyt eli vanhempia on siirtynyt tekemään osa-aikaista työtä, jolloin tuloista riippumatta voi saada joustavaa hoitorahaa. Myös kotihoidon tuen kuntalisän ehdollisuuden purkaminen 1.3.2023 lukien on vaikuttanut kuntalisän kustannusten kasvuun huolimatta siitä, että kotihoidon tuen kuntalisä rajattiin maksettavaksi alle 1,5-vuotiaalle.

Varhaiskasvatuksen toiminta on pääsääntöisesti lakisääteistä. Mikäli mahdolliseen ylitykseen tarvittavaa lisämäärärahaa ei saada, joudutaan varhaiskasvatuksen ei lakisääteisistä palveluista luopumaan, kuten avoimen varhaiskasvatuksen toiminnasta sekä lasten hoidon tukien kuntalisistä. Näistä toimenpiteistä huolimatta varhaiskasvatuksen menot tulisivat ylittymään.

Investointimenojen ennustetaan toteutuvan talousarvion mukaisesti.

Suomenkielisen varhaiskasvatuksen tulostavoitteet ja kehittämishankkeet

Varhaiskasvatuksen osallistumisasteen arvioidaan nousevan tavoitteen mukaisesti. Varmistus saadaan vuoden lopun tilanteesta, kun väestötiedot valmistuvat.

Huoltajien tyytyväisyys on ns. kuumemittarikyselyn perusteella pysynyt korkeana, 5.1 asteikolla 1-6. Henkilöstön ja esihenkilöiden tyytyväisyys on noussut syksyn kyselystä. Varhaiskasvatuksen palvelusetelisääntökirjaa on päivitetty ja sen muutokset on hyväksytty lautakunnissa. Palvelusetelipäiväkoteja on 25, lapsia palvelusetelillä oli toukokuun lopussa 1624. Lasten määrä kasvaa nykyisissä yksiköissä, niiden koko kapasiteetin käyttöönottoa hidastaa mm. henkilöstön rekrytointihaasteet.

Kunnallisen varhaiskasvatuksen henkilöstössä kelpoisten varhaiskasvatuksen opettajien, erityisopettajien ja lastenhoitajien osuus on noussut edelliseen seurantaan verrattuna. Seuranta toteutetaan syyskuun ja helmikuun tilanteesta. Työfiilismittarin seurattava kysymys työssä jaksamisesta on saanut kesäkuussa paremmat arviot kuin lähtömittauksessa.

Vieraskielistaustaisen henkilöstön osuus on kasvanut (tilanne 30.6. 14,6 %, lähtöarvo 12,8 %)

Suomenkielinen varhaiskasvatuksen kehittämiseen on saatu merkittävästi hankerahoitusta. Rahoituksen saannin yhteydessä määritellään rahoittajan, yleensä opetus- ja kulttuuriministeriön, toimesta suhteellisen tarkasti, mihin rahoitus on käytettävä. Varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen tasa-arvo- ja covid19- avustusrahaa on yhteensä n. 3,5 miljoonaa euroa.

Suuri osa rahasta on käytetty tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävän henkilöstön palkkaamiseen. Avustuksilla on rekrytoitu konsultoivia opettajia, ns. vasu- agentteja, kielikaveri-lastenhoitajia, tuen lastenhoitajia sekä avustavaa henkilöstöä. Haasteena henkilöstön palkkaamisessa on ollut pula koulutetusta ja osaavasta henkilöstöstä. Henkilöstön osaamista ja työn hallintaa on vahvistettu täydennyskoulutuksen kautta sekä osaamisen kehittämiseen valmistettua materiaalia hyödyntäen.

Kehittämisessä keskeisenä on erityisesti lasten oppimisen ja hyvinvoinnin edistäminen sekä tasavertaisten mahdollisuuksien vahvistaminen. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osalta on keskitytty lasten liikkuvan arjen vahvistamiseen varhaiskasvatusyksiköissä mm. tukemalla lapsiryhmien osallistumista virikkeitä ja kannustusta tuottavaan liikkumisen ohjelmatyöhön, liikuntaverkostoon sekä arjen liikunnan mahdollisuuksien aktiiviseen lisäämiseen. Itse organisoitua välinelainaamotyötä on kehitetty sekä vahvistettu lasten mahdollisuuksia tutustua erilaisiin liikuntamuotoihin.

Toisena painopisteenä kehittämisessä on vuonna 2023 lasten tuen tarpeeseen vastaamisen onnistuminen. Varhaiskasvatuslaki uudistui elokuusta 2022 lasten tuen osalta. Muutos on edellyttänyt prosessien ja toimintakäytäntöjen arviointia ja uudistamista. Kehittämistyössä on edistetty hyviä toimintamalleja ja luotu osaamista vahvistavaa tukimateriaalia yhteistyössä varhaiskasvatusyksiköiden ja asiantuntijoiden kanssa, esimerkkinä Tuen käsikirja. Saaduilla avustuksilla on edistetty myös toimialan tulosityksiköiden välistä lasten oppimispolkuun liittyvää yhteistyötä lapsen tuen asioissa. Lapsen hyvää oppimispolkua on vahvistettu myös joustavan esi- ja alkuopetuksen (JEPE), Uudet lukutaidot (ULT) ja Stop Digi- pudokkuudelle hankkeissa, joissa on mukana olevien varhaiskasvatusyksiköiden ja koulujen kanssa etsitty malleja, joita ollaan myöhemmin hyödyntämässä lasten oppimisen polulla varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen opettajien yhteistyössä.

Varhaiskasvatusyksiköiden johtamista ja sen edellytyksiä, arviointia sekä tasalaatuisuutta on edistetty varhaiskasvatusyksiköiden kanssa pienehköllä avustuksella palkatun projektisuunnittelijan avulla. Tärkeä on ollut myös Espoon asiointipalvelujen kehittämistyöhön liittyvä ja Omnian osaamiskeskuksen kanssa tehty maahanmuuttaja-asiakkaiden kotoutumista edistävä varhaiskasvatuksen palveluohjauksen työskentelyn yhdistäminen asiointipalvelujen toimintaan. Edellä mainittu yhteiskehittäminen mahdollistui yhteistyökumppaneiden saamien valtionavustusten kautta.

	Käyttö- suunnitelma	Toimiala- ennuste	Toteuma 1-7 / 2023	Toteuma-% 2023	Kasvu-% 2022 - 2023
Myyntituotot, ulkoiset	1 100 000	950 000	68 294	6,2%	-87,5%
Maksutuotot, ulkoiset	17 854 000	16 845 000	9 535 885	53,4%	2,7%
Tuet ja avustukset	0	3 500 000	855 364		3,7%
Vuokratuotot, ulkoiset	0	0			
Muut tuotot, ulkoiset	40 000	40 000	37 821	94,6%	150,9%
TOIMINTATULOT ULKOISET	18 994 000	21 335 000	10 497 364	55,3%	-1,6%
Henkilöstökulut	-124 561 776	-125 055 196	-82 522 201	66,3%	16,2%
Palvelujen ostot, ulkoiset	-48 579 626	-60 065 500	-33 957 932	69,9%	16,4%
Aineet, tarvikkeet ja tavarat, ulkoiset	-2 901 501	-2 950 000	-1 435 283	49,5%	47,3%
Avustukset kotitalouksille	-27 800 000	-30 600 000	-18 344 882	66,0%	7,2%
Avustukset yhteisöille	-250 000	-250 000	0	0,0%	-100,0%
Vuokratulut, ulkoiset	-17 390	-17 390	-9 442	54,3%	-20,1%
Muut kulut, ulkoiset	-590 842	-520 000	-107 019	18,1%	-33,7%
TOIMINTAMENOT ULKOISET	-204 701 135	-219 458 086	-136 376 760	66,6%	15,0%
Sisäiset tuotot yhteensä	0	0	38		
Sisäiset toimintakulut yhteensä	-56 252 637	-56 495 927	-32 914 873	58,5%	9,8%
Tulot yhteensä	18 994 000	21 335 000	10 497 402	55,3%	-1,6%
Menot yhteensä	-260 953 772	-275 954 013	-169 291 632	64,9%	14,0%
TOIMINTAKATE	-241 959 772	-254 619 013	-158 794 231	65,6%	15,2%